

הרב משה אליעזר בלום

ראב"ד דק"ק סיקסא מאנסי

זוג המתגרשים האיך מחלקין המתנות ומלבושים שקבלו בעת השידוך והנשואין ולאחר מכן (א)

אמר רב נחמן אף על גב דתנן במתניתין כוותיה דשמואל הלכתא כוותיה דרב, דתנן אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך את עצמו אין לו לא בכסות אשתו ולא בכסות בניו, ולא בצבע שצבע לשמן [פרש"י בגדים שצבע לשם אשתו ולשם בניו ואף על פי שלא לבשום עדיין], ולא בסנדלים חדשים שלקח לשמן, [מהא מוכיח הגמ' כשמואל שבגדי אשתו הם שלה ולא של בעלה]. אמר ליה רבא לרב נחמן וכי מאחר דתנן מתניתין כוותיה דשמואל, אמאי הלכתא כוותיה דרב, אמר ליה לכאורה כשמואל רהיטא, כי מעיינת בה [פי' כשתעיין בסברת הדבר] הלכתא כוותיה דרב, מאי טעמא "כי אקני לה [הבגדים] אדעתא למיקם קמיה, אדעתא למשקל ולמיפק לא אקני לה". ופרש"י אבל כי מעיינת בה לא מסייעא [המשנה] לשמואל דהא [התם] קמיה קיימא ואינה יוצאה מביתו ואדעתא דהכי מקני לה שיהו שלה כל זמן שהיא תחתיו, [אבל כשהיא יוצאת מביתו הרי הם שלו].

וכתב בשו"ת הריב"ש (סימן שא) דאף בבגדי חול קאמר רב דשמין לאלמנה [שאינם שלה], וכן הוא מוסכם לכל המפרשים.

מגמרא זו מבואר שיש חילוק בהלכה בין קודם שנתארמלה לאחר שנתארמלה, דכשהוא בחיים ודורים ביחד אז ודאי דהם שלה ואינו יכול להקדישם, ורק לאחר שנתארמלה יש אומדנא דאדעתא דהכי לא מקנה לה.

והנה על המשנה המובא לעיל (ערכין דף כ"ד ע"א): אחד המקדיש ואחד המעריך את עצמו אין לו לא בכסות אשתו ולא בכסות בניו וכו', איתא בגמרא ב"ק (דף ק"ב ע"ב) במסקנא: אלא אמר רבי אבא כל המקדיש נכסיו נעשה כמי שהקנה להן כסות אשתו

שלום וברכה וכט"ס לכבוד האי גברא יקירא ידידי הרה"ג ר' ... שליט"א

באתי בכתובים בנוגע המשא ומתן בכירור הלכות החזרת המתנות לאחר גירושין שהיה בינינו וחשבתי שלתועלת הענין ראוי להעלות על הכתב ממקור הדין עד הלכה למעשה בעזר השי"ת שלא נכשל בדבר הלכה ונזכה לכווין לאמיתה של תורה אכי"ר.

שאלה. כשזוג מתגרשים ה' ירחם מהו הדין עם המתנות ומלבושים שקבלו במתנה. בין מה שקבלו אחרי השידוך קודם הנישואין, ובין מה שקבלו בעת הנישואין, וגם לרבות מה שקבלו במשך הימים והשנים שחיו ביחד. ונחלק השאלה לשבעה ענפים:

ענף א' המתנות ומלבושים שקיבל האשה מהבעל. ענף ב' מתנות ומלבושים שקיבל האשה מצד משפחת הבעל. ענף ג' המתנות ומלבושים שקיבל הבעל מהאשה. ענף ד' מתנות ומלבושים שקיבל הבעל מצד משפחת האשה וחברותיה. ענף ה' מתנות ומלבושים שקיבלו הזוג להשתמשות של שניהם ממשפחתו או ממשפחתה מחבריו או מחברותיה. ענף ו' ממון דרשה געשאנק שקיבלו בזמן הנישואין. ענף ז' כסף וזהב וכל כלי הבית שקנו הזוג במשך ימי חייהם ביחד לטובת שניהם או לטובת כל בני הבית.

בגדים ותכשיטים שקונה הבעל לאשתו

בגמרא כתובות (דף נד). איתמר אלמנה רב אמר שמין מה שעליה, [ופרש"י כשמגבין לה בית דין כתובתה שמין את בגדיה בפרעון כתובה, משום שהם נכסי הבעל]. ושמואל אמר אין שמין מה שעליה, [שהם שלה] וכו'.

מוהר"ם [ר"ב].

והמהרי"ק (סימן י') מביא שכן הוא דעת רב אלפס בתשובה וז"ל: ומדמפליג [הרב אלפס] בין בגדים לכלי זהב ובדולח, מפני שאלו כלים ואלו אינן כלים, ולא מפליג בבגדים עצמה בין בגדי חול לבגדי שבת, משמע דכל שהוא כלים ואפי' בגדי שבת וי"ט אין בעל חוב גובה מהם, והוא הדין דאין הבעל יכול למוכרם אף להתפרנס מהם, ותדע שכן הוא מדמסיים ואומר שכלי זהב ובדולח אדם מקנה אותם על דעת שתתקשט אשתו ואם הוצרך שיתפרנס מהם [יכול למוכרם], משמע הא בגדים אפילו הוצרך להתפרנס מהם אין רשאי למוכרם. ומסיים המהרי"ק: שמעינן מהך תשובת רב אלפס תרתי, שמע מינה דס"ל כמהר"ם דאין לחלק בין בגדי חול לבגדי שבת אלא דוקא לענין אחים שחלקו וכדפי' לעיל. ועוד שמע מינה דסבירא ליה כמו שכתוב בהגה"ה באשר"י שאין אדם יכול למכור בגדי אשתו ואפילו אין לו במה להתפרנס.

אולם הרמב"ם בהלכות מלוה ולוה (פרק א הלכה ה) ס"ל לחלק בין בגדי חול לבגדי שבת ויו"ט, וכתב: אין בעל חוב גובה לא מכסות אשתו ובניו של לוה, ולא מבגדים צבועים שצבען לשמן אף על פי שעדיין לא לבשו אותן, ולא מסנדלים חדשים שלקחן לשמן, אלא הרי אלו שלהן, בר"א בכלי החול אבל בגדי שבת והמועד גובה אותן בעל חוב, ואין צריך לומר אם היו בהן טבעות וחלי (וכלי) זהב או כסף שהכל לבעל חובו ע"כ.

נמצא דס"ל להרמב"ם דדוקא בגדי חול מקנה האיש לאשתו, אבל בגדי שבת ויו"ט לא מקנה לה כלל, ואפילו בזמן שהיא תחתיו יכול למשכנם ולמוכרם כדי להתפרנס.

והטעם לחילוק זה כתב במגיד משנה "משום שאינו עולה בדעת הבעלים להקנות לאשתו ובניו בגדים אלו המכובדים שהם מיותרים עד שלא יוכל למכרן".

ובשו"ת הריב"ש (סימן שא ועיין גם

ובניו מעיקרא. וכתב על זה בהגהות אשר"י: מכאן נראה לי שאין אדם יכול למכור בגדי אשתו שקנה לה ואפי' לא באו לידה, ק"ו מהקדש, ואפי' אין לו במה להתפרנס אינו יכול למוכרם, מא"ז. ומהרי"ח אומר דהוא הדין דבע"ח נמי לא גבי מכסות אשתו ובניו.

ובשו"ת הרשב"א (חלק ב סימן רפו) כתב: ושאלת, מי שלוה מעות על כסות אשתו, ואבדם בקוביא. מהו שתוכל האשה להוציא כסותה מיד המלוה, בלא כלום, ולומר שהבעל הוציאו מביתה שלא מדעתה, תשובה: ומאן לימא לן, שאין הבעל יכול למכור ולמשכן כסות אשתו ובניו, שלא מדעתם. דמה ששינונו אחד המקדיש את נכסיו ואחד המעריך עצמו אין לו בכסות אשתו ולא בכסות בניו ולא בצבע שצבע לשמן ולא בסנדלים שלקחן לשמן. דלמא טעמא, כדרכי אבא, דמפרש טעמא בפרק הגוול קמא, משום דכל המקדיש, אין דעתו על כסות אשתו ובניו, אבל במקדישה בפירושו, שמא קדשו וכו' ועוד שהרי שמין אותן לאלמנה, ושמא אף לגרושה, אלמא דלא לחלוטין נתנן לאשה, ואפילו בגדי חול כן, ואין צריך לומר בגדי רגל ושל שבת. אלא שעדיין הדבר צריך הכרע.

ובמסקנא כתב הרשב"א "אבל מדברי הרב אלפסי ז"ל, נראה שאף בעל חוב של בעל אינו גובה אותן, וכדרך שאין להקדש בהן כלום, אף בעל חוב אינו גובה מהם", והוא הדין שאין יכול למכרם. וכתב עוד הרשב"א ש[אפילו להרי"ף] לא הקנה לאשתו, אלא אדעתא למיקם קמיה, [אבל] אדעתא למשקל ומיפק לא אקני ליה. עכ"פ מסוף דברי הרשב"א משמע דלהלכה מסכים הרשב"א עם הרי"ף שאין הבעל יכול למכור הבגדים שקנה לאשתו.

ובטור חו"מ (סימן צ"ז על סעיף כ"ה כ"ו) מביא הטור שיטת יש אומרים דאפילו בגדי יו"ט ותכשיטין שקנה לאשתו אין בעל חוב גובה מהם וכ"ש בגדי חול, ובדרכי משה (סק"ז) מביא שהוא דעת המודכי בשם

סברת הראשונים דס"ל שאין בעל חוב גובה בגדי אשתו וכן אם הקדיש אין גובין כנ"ל, ואפ"ה שמין באלמנה או גרושה מה שעליה, סברא הראשונה כתב הרשב"א משום דאמדינן דעתיה שמעיקרא מיד הקנה להם מרצונו וחפצו בקנין גמור שיהי' שלהם ולא מצי לא גזבר ולא שום בע"ח לגבות מהם, וכן שלא יכול למוכרם, ומ"מ כשמתגרשת או אם נתאלמנה שמין מה שעליה, דה"ל כמתנה ע"מ להחזיר לכשתצא ממנו, אבל כל זמן שעומדת לפניו הרי היא שלה ממש במתנה וקנין גמור, ולסברא זו גם אינו יכול למוכרם ואין בעל חוב גובה מהם כי כבר נתנם להם במתנה גמורה ע"מ להחזיר לכשיגיע הזמן שתצא מלפניו אבל לא קודם לזה.

שוב חזר הרשב"א ודן סברא שניה, דאפשר דלאו קנין ממש אקני לה אלא כעין שכירות ושאלה כל זמן שעומדת לפניו, ואפ"ה אמרי' אין דעת מקדיש עליהם דאין דעתו על מה שהשכיר לאחרים, אבל לסברא זו בע"ח גובה מהן, ומכ"ש שהוא עצמו יכול למוכרם, כי אינו שכירות ושאלה ממש רק דלא יהיב דעתו עלי' כמשמקדיש.

וכתב החת"ס דהיות שהרשב"א מסופק בשני סברות אלו ע"כ כתב הרשב"א בתשובה דמייתי הב"י (סוסי" ע"ג, והב"ש סי' נ"א ס"ק כ"ב) דלא ברירא כולי האי שלא יהא הבעל יכול למשכן ולמכור בגדי אשתו, מפני שלשיטתו אזל דמסופק בשני סברות הנ"ל, ולהלכה כתב החת"ס דמחמרינן דהוי כמתנה על מנת להחזיר וכדלהלן.

להלכה אם הבעל יכול למכור בגדי אשתו שהוא קנה לה

המחבר בחו"מ (סימן צ"ז סעיפים כ"ה כ"ו) נקט להלכה כהרמב"ם וריב"ש (סימן קכ"ח וסימן ש"א) שאין בעל חוב גובה מבגדי חול של אשתו שקנה לה הבעל, אבל מבגדי שבת ויו"ט וכן מכלי כסף וזהב שקנה לה הבעל, בעל חוב גובה מהן. ומסביר הסמ"ע

בסימן קכ"ח) כתב שהרמב"ם ז"ל מפרש מתני' דאחד המקדיש הנ"ל, שהובאה בגמרא על פלוגתא דרב ושמואל, דדוקא בבגדי חול, אין ב"ח גובה מהן, לפי שקנאתן האשה כל שלא תצא מדעתו, אבל בבגדי מועד ושבת לא קנאתן האשה כלל, ולא זיכה אותן לה, ובעל חוב גובה מהן, והוא הדין ששמין אותן בכתובתה אפי' בגרושה (שיוצאת מדעתו), כיון שלא קנאתן כלל ועדיין של בעל הם, עד שבע"ח היה גובה מהם.

והמקור לחלק בדין זה כתב הריב"ש וכן הוא במגיד משנה שיליף לה הרמב"ם מן הירושלמי, שהביא הרב אלפסי ז"ל בהלכות פ"ק דב"ק (י"א:), גבי האחין שחלקו, שמה שעליהן שמין, ומה שעל בניהם ובנותיהם אין שמין, וכתב ע"ז בירושלמי אבל בגדי רגל ושבת של בניהם ובנותיהם שמין. (והירושלמי הנזכר הוא בפ"א של קדושין הל' ד'). וכתב ע"ז הריב"ש ודעת הרמב"ם ז"ל, שלכך חולקין בגדי רגל ושבת, לפי שלא זכו בהן האשה והבנים, שאין האב מזכה אותן להם, והוא הדין לגרושה.

עכ"פ מבואר מכל הנ"ל דבאלמנה לכו"ע אין הבגדים שלה ושמין את הבגדים לכתובתה בין בגדי חול ובין בגדי שבת, וכן נקטינן לדינא בשו"ע אהע"ז (סימן צ"ט סעיף א).

וקודם שנתארמלה או נתגרשה, יש לנו ב' דעות בדבר: א) דעת האשר"י והרי"ף ומסקנת הרשב"א, דבין בגדי חול ובין בגדי שבת אין הבעל יכול למוכרם, ואין בעל חוב גובה מהם. ב) דעת הרמב"ם והריב"ש, דבגדי חול אינו יכול למוכרם ואין בעל חוב גובה מהם, אבל בגדי שבת ויו"ט יכול למוכרם כדי להתפרנס ובעל חוב גובה מהן.

מתנה על מנת להחזיר או בתורת שכירות

החתם סופר (בשו"ת אבן העזר ח"א סימן קטו) מביא בשם הרשב"א (מובא בשיטה מקובצת ב"ק ק"ב ע"ב) שני סברות להסביר

דעת הרמב"ם והריב"ש הנ"ל שבגדי שבת ויו"ט לא קנאתן האשה כלל, והוא הדין ששמין לה אפילו בגרושה שמגרשה מדעתו משום שעדיין של בעל הם, וכ"כ בכ"ש (סק"ג). וזה ממש כמו שפסק בחו"מ וסותר את עצמו למה שפסק כאן באהע"ז בסימן צ' הנ"ל.

והנה הבית שמואל (שם סק"ג) כתב דהמחבר פליג בזה על הריב"ש דהריב"ש מדמה אלו ד' דברים: בעל חוב, הקדש, מכירה, וגרושה. אבל המחבר ס"ל לחלק. ולכאורה כוונתו דשאני גרושה אף שמגרשה מדעתו אפ"ה הבגדי שבת ויו"ט לא אקני לה מעיקרא אדעתא למישקל ולמיפק וכמו שנבאר להלן באריכות בדיני גרושה.

ולפענ"ד יש ג"כ לישיב ע"פ הבית שמואל הנ"ל, דס"ל להמחבר דהבעל מוחזק בכסף הכתובה והאשה המוציאה, ועל כן כתב המחבר דשמין לה בכתובתה שדינו כדיעבד שהרי אם מכרם מכרו קיים כדיעבד וכ"ש שלא להוציא ממנו ממון, אבל אה"נ אם האשה אינה מרצה להחזיר הבגדים וכבר יש לה דמי כתובה מכר, לדברי המחבר אין מוציאין מידה. ועיין דברינו להלן להלכה ולמעשה.

הבעל אם יכול למכור תכשיטי אשתו שהוא קנה לה

בשו"ת הריב"ש (סימן שא) כתב אבל החתן הנותן סבלונות תכשיטי כסף וזהב לכלה, להתנאות בהן, בין שנתנן בשעת נשואין בין קודם לכן בעודה ארוסה, אין זה מתנה גמורה. ואף על פי ששולח ומכריז: זה נותן החתן לכלה, אין הכוונה למתנה גמורה. דהא קיי"ל (ב"ב קמ"ו:): דבין מת הוא בין מתה היא, ואפילו הדר ביה איהו, מוהרי הדרי; ואפילו אכל שם סעודת חתן, כל שאינם של מאכל ומשתה. והטעם הוא, משום דלאו למתנה גמורה איכוון, אלא להתנאות בהן, בין בעודה בבית אביה, בין אחר שתבא לבית בעלה.

(ס"ק ס"א) הטעם: דבגדים יקרים הללו וכן כלים יקרים אינו מקנה להן מסתמא, אלא על דעת כן שאם יצטרך להן יקחם מידן וימכרם, ומשום הכי בעל חוב גובה מהן.

והרמ"א כתב ויש חולקים, וכוונתו לדעת המרדכי שהוא ג"כ דעת הרי"ף והרשב"א דס"ל שגם מבגדי שבת ויו"ט אין בעל חוב גובה מהם, וכ"ש שאין יכול למכרם.

נמצא לומר דלהמחבר בגדי חול אינו יכול למכור, ובגדי שבת ויו"ט יכול הבעל למכרם אם צריך להם. ולהיש חולקים ברמ"א שהוא דעת מרדכי, רי"ף, ורשב"א אין הבעל יכול למכרם כלל.

אבל המחבר סותר את עצמו שהרי באהע"ז (סי' צ' סעי' ט"ו) פסק דאין הבעל יכול למכור בגדי אשתו בין של חול ובין של שבת ואפילו אין לו במה להתפרנס. וקשה דהא מבואר בדברי הראשונים והפוסקים וכ"כ הבית שמואל (באהע"ז ס"ק נ"א) שמשכון ומכירה דינם שוה, א"כ נמצא שהמחבר סותר את עצמו בפסקיו, שבח"מ לגבי בעל חוב נקט כהרמב"ם לחלק בין בגדי חול לשבת ויו"ט, ובאהע"ז לגבי מכירה נקט כמרדכי ועוד ראשונים שאינו יכול למכור גם הבגדי שבת ויו"ט.

ובחלקת מחוקק (ס"ק נ"א), מקשה קושיא זו ולא מיישב כלום, והבית שמואל (ס"ק נ"ב) מיישב דבחושן משפט מיירי המחבר כדיעבד שממכרו ממכר ובעל חוב גובה מהן, ובאבן העזר מיירי המחבר לכתחלה שלא ימכור הבגדים וכן שלא למשכנם, להחמיר כדברי הפוסקים שאינו יכול למכור. ובמסקנת דבריו מסופק הב"ש מהו דעת המחבר להלכה עיי"ש.

אבל דא עקא דהמחבר (באהע"ז סימן צ"ט סעיף א) פסק דכשהאיש מגרש את אשתו מדעתו בלא טענה אין שמין להאשה לכתובתה בגדי חול שקנה לה בעלה אבל שמין לה את הבגדי שבת ויו"ט, וכתב ע"ז בחלקת מחוקק (סק"ג) שכתב כן המחבר ע"פ

(סימן קכח) שכתב בפירושו דאפילו אלו הפוסקים החולקים על הרמב"ם בבגדי שבת שאין בע"ח גובה מהן, לא חלקו בתכשיטי כסף וזהב ולכו"ע בע"ח גובה מהן. שהרי במתניתין דאחד המקדיש, שהביאו בגמרא בפרק נערה שנתפתתה (כתובות נד), על פלוגתא דרב ושמואל אי שמין מה שעליה, לא הזכירו אלא מיני מלבוש, אבל כלי כסף וזהב לא הזכירו ובע"ח גובה מהן.

וכן המחבר (באהע"ז סימן צ') אף דס"ל דבגדי שבת ויו"ט אינו יכול למכור כתב שם להלכה דכלי זהב ובדולח יכול הבעל למוכרם אם הוצרך להתפרנס מהם.

וז"ל הערוך השולחן (חור"מ סימן צ"ז סעי' ל): אבל כלי כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות בעל חוב גובה מהן אע"פ שנשתמשו בהן האשה והבנים דאין ראייה שהקנה להם דברים יקרים כאלו ולא נתן להם רק לתשיש בלבד והם עדיין שלו עכ"ל.

אולם דעת המרדכי בשם מוהר"ם מובא בד"מ (חור"מ סימן צ"ז סק"ז) דאין לחלק בין בגדים לתכשיטין ומכולם אין בעל חוב גובה מהן וגם אין יכול למוכרם.

לחלכה למעשה בבגדים:

החלקת מחוקק והבית שמואל נקטו לדינא (בסימן צ') שאין הבעל יכול למכור בגדי אשתו בין של חול ובין של שבת ויו"ט ואפילו בדיעבד אין מכירתו מכירה, וגם אין הבעל חוב גובה מהן, וכדעת רוב הפוסקים וכמובא ברמ"א בחושן משפט שם בשם הי"א. וכן כתב בפסקי הגר"א: משמעות דעת מרן כדעת היש חולקין דאף מבגדי שבת ויו"ט של אשתו אינו גובה הבע"ח.

וכן נקט לדינא החת"ס (אהע"ז ח"א סימן קט"ו) וז"ל: דבכלים העשויין לבלות אעפ"י דגבי אלמנה שמין גם אותם, דאסיק אדעתיה מיתה שאם ימות ישוּבו המלבושים ליורשים, אבל עוני לא אסיק אדעתיה שיעני טרם בלוי

וכתב עוד שם הריב"ש ואין לומר שזה הוא דוקא בעודה ארוסה ולא נתקיימו הנשואין, אבל כשנתקיימו הנשואין מעתה הרי נתקיימו המתנה לגמרי, וכ"ש כשנותן בשעת נשואין, או בתוך ימי חופה. אלא כן הוא הדין גם כשנותן בשעת נשואין, דהדבר ידוע שאין עושין למתנה גמורה, אלא להתקשט ולהתנאות בהן; וגם לפעמים עושין כן לכבוד בעלמא, ומי שאין לו נותן כלים שאולין ומחזירם לאחר הנשואין לבעליהם. וגם, לפעמים שולחין קודם ארוסין, שאין שם אלא שדוכין לבד, ואומרים ומכריזין שנותן החתן לכלה, ובודאי קודם הארוסין אין שם מתנה כלל. ואומדנא דמוכח הוא, שאין נותנין לשם מתנה גמורה. ומעולם לא שמעתי מי שפקפק בדבר, לומר שלא יהיו שמין תכשיטי זהב וכסף, ואפי' בגרושה. ואפילו אותן החולקים על הרמב"ם ז"ל, לומר דגרושה אין שמין, בין בגדי חול בין בגדי שבת, לא חלקו עליו בתכשיטי כסף וזהב, שהרי במתניתין דאחד המקדיש, לא הזכירו אלא מיני מלבוש. ועיין בסימן קכ"ח שכתב כן לדינא לענין שבע"ח גובה מהן.

ובשו"ת מהרי"ק (סימן י) מביא מתשובת רב אלפס דאין לדמותם לבגדים, כי כלי זהב ובדולח אדם מקנה אותם על דעת שתתקשט בהם אשתו ואם הוצרך יתפרנס מהם, מה שאין כן בבגדים שהן כלין ונפסדים, הלכך בעל חוב גובה מכלי זהב ובדולח, אלא אם כן הותנו עמו בשעת הקידושין שיכניסם לה אין בעל חוב גובה מהם. וכן כתב המחבר בחור"מ (סימן צט סעיף כה) דממה שפסק לה הבעל בעת הנישואין אין בעל חוב גובה וכוונתו שהי' תנאי נישואין.

והסמ"ע (בחור"מ סימן צז ס"ק ס"ב) כתב ג"כ דדוקא בבגדי שבת ויו"ט כתב הרמ"א ויש חולקים וס"ל שאינם שלו ואינו יכול למשכנם, אבל תכשיטי כסף וזהב ס"ל גם להיש חולקים דבע"ח גובה מהן. ומסביר: שהרי מקור דברי הרמ"א הם בשו"ת הריב"ש

דעת הערוך השולחן לחלכה

ובערוך השולחן בחושן משפט (סימן צ"ז סעיף ל) כתב וז"ל: ויראה לי לפי מנהג מדינתנו שדומים [בגדי שבת ויו"ט] לבגדי חול, שרוב בני אדם מקנין הבגדים אף היותר יקרים לנשיהם ובניהם ובנותיהם לחלוטין וכן התכשיטין שנושאת על גופה כמו נזמים וטבעות ונזמי האוזן ומרגליות שעל צוארה מקנה לאשתו במתנה גמורה וכשקנה אותן בעדה הוה כהקנה במתנה גמורה, ואין בעל חוב גובה מהן אף לאחר מיתת הבעל כיון שהן שלה ושל בניה. וחידוש הוא.

מיוחסת

בטור חו"מ (סימן צז סעיף כו) מביא יש אומרים שאם האשה היא מיוחסת אין בעל חוב גובה אפילו מבגדי שבת ויו"ט ולא מכל תכשיטיה אפילו זהב ומרגליות מפני שהיא עולה עמו ואינה יורדת עמו.

ולחלכה כתב בשו"ת רדב"ז (חלק א סימן רפא) "דרוב הפוסקים חולקין עליו, שלא כתבו זה החילוק בין מיוחסת לשאינה מיוחסת ש"מ דלא ס"ל, שהרי בכולהו נשי אמרינן עולה עמו ואינה יורדת עמו הילכך כל הנשים שוות לדין זה, והדבר ברור שאין יכול לומר קים לי כפלוגי גאון כנגד רבים ואפי' יחיד כנגד יחיד או רבים כנגד רבים, דהלכתא כבתיארי. ותו דבאתרא דידן עיקר סמיכות המלוה הוא על תכשיטין של כסף וזהב שיש לאדם בביתו, הילכך הנכון שבפוסקים שהתכשיטין של כסף וזהב נוטל אותם בעל חוב אפי' שהם ביד האשה".

עבר הבעל ומכר את בגדי אשתו שהוא קנה לה

מכר הבעל שלא מדעתה את בגדיה כתב בתשובת הרשב"א (סימן תקל"ו) שאלת, אם מכרן הבעל שלא מדעת [אשתו] אם כופין אותו בית דין לעשות לה מלבושין ותכשיטין אחרים כמותן או שיתן לה דמיהן. תשובה, אם

הבגדים ואין כאן אומדנא ואין יכול למכור בגדי אשתו.

וז"ל שו"ת הרדב"ז (חלק א סימן רפא): ואעפ"י שלדעת הרמב"ם בגדי שבת ויו"ט גובה אותם ב"ח אעפ"י שהם ברשותם, מ"מ כבר נהגו שלא להגבותם לבעל חוב, חדא דאיכא כמה גדולים דפסקו הכי, ותו דאין סמיכות בעל חוב על הבגדים לפי שעשויים לבלות.

לחלכה בתכשיטין

ובנוגע תכשיטין נקטו הפוסקים שאינם של האשה. עיין שו"ת חת"ס (אהע"ז ח"א סי' קטו) דנקט כמהרי"ק וריב"ש ומחבר הנ"ל דיכול למוכרם לעת הצורך, וז"ל: דהרי אומדנא שעשה התכשיטים להתקשט לפניו, ועל מנת להחזיר כשאינה ראוי להתקשט כגון שמת, והוא הדין נמי כשהעני ואין לו די פרנסתו, אינו ראוי שתצא אשתו בעיר של זהב ואבני בדולח, ועל דעת כן לא הקנה לה. וכן נקט לדינא בתומים (שם ס"ק סח סט) ובית יעקב (אהע"ז סימן ס"ו סעיף י"א).

וכן כתב בשו"ת רדב"ז (חלק א סימן רפא): תכשיטי זהב וכסף ומרגליות לא הקנה אותם לה מעיקרא לגמרי, ולפיכך עיקר סמיכות המלוה עליהם וגובה אותם.

דעת אריה דבי עילאי

בשו"ת אריה דבי עילאי (סימן יט) כתב לחדש דהיות שהמחבר בחו"מ (סימן צז סעיף כו) כתב דמה שפסק לה הבעל בשעת הנישואין אין בעל חוב גובה מהן, א"כ כ"ש שאין בעל חוב גובה מבגדים ותכשיטין שנתן לה קודם החופה או בשעת הנישואין שכל אלו קנתה לגמרי, וזולת מה שקנה לה הבעל אחר הנישואין בזו כתבו המחבר לחלק בין בגדי חול שאין בע"ח גובה מהן לבגדי שבת ותכשיטים שבעל חוב גובה מהן. והוא דעת יחידאה נגד כל הפוסקים.

ועשה אותם. לאחר נשואין רצה הבעל למכור המלבושין והתכשיטין שעשה אביו, אם יכולה האשה למחות בידו אם לא. תשובה, איברא יכולה היא למחות, שהרי שמעון חמיה נתנם לה ובתנאי זה נשאת לבנו, אם כן כיון שעשאן לה כבר זכתה היא ואין הבעל יכול למכור אותן ולא למשכנן. ומסביר החת"ס דבאבי בעלה אין אומדנא שעשה לה להתקשט לפני בנו דוקא אלא ע"מ כן נישאת לבנו, ולא אמרי' שלא ניתן אלא להתקשט בפני בנו.

ונראה לפענ"ד דוודאי גם אצל אבי הבעל שיין האומדנא שנותן לכלתו מלבושים ותכשיטים על מנת להתקשט לבנו ואינו רוצה שתתקשט עם התכשיטים שנתן לה בפני בעל אחר, והרשב"א כתב כן דוקא כשנתנו לה מחמת תנאי הנישואין ובלא זה אינה רוצית לינשא לבנו אז הסברא שקנתה במתנה גמורה והם נכסי מלוג שלה, אבל אם אבי הבעל נותן לה מלבושים ותכשיטין מדעתו לא קנתה, דיש אומדנא המוכח שנתן לה כדי להתקשט לבנו, וכשם שהבעל בעצמו לא נותן לה למתנה הוא הדין באביו.

וכן כתב הבית שמואל (סימן צ' ס"ק נ"ב) דהרשב"א מיירי דווקא בתנאי נישואין. וכן כתב בפשטות לגבי תכשיטין בשו"ת אמרי יושר (ח"ב סי' ק"ד).

מקרוביה הכל לבעל ממש, ואפי' נתנו לה להתקשט, דכל מה שקנה אשה קנה בעלה אא"כ אמרו ע"מ שאין לבעליך רשות אלא מה שתקשט. ומה שנתנו הם קודם החופה כמובן שהם שלה.

וכן כל הבגדים שהכניסה לו האשה מקודם הנישואין הרי הם כנכסי מלוג כמבואר ברמ"א (סימן צ' ס"ד) ובחלקת מחוקק (סימן ע"ז סק"ל ובסימן צ"ט סק"א).

אשה שמכרה בגדים שקיבלה מבעלה

והנה זה פשוט בלי ספק שאף לדעת הפוסקים שקנתה האשה הבגדים שקנה לה

הבעל מודה שמכרן שלא ברשותה בית דין כופין אותו לעשות לה אחרים כמותן או שיתן לה דמיהן והיא תקנה, שרוצה האשה לבלות תכשיטיה ויעמדו בידיה להשתעשע בהן בשעה שדרך בנות ישראל להתקשט בתכשיטיהן.

ועל פי זה כתב החת"ס (אהע"ז ח"א סי' קטו) להלכה שאם מכר הבעל את מלבושי אשתו "לא תוכל להוציא מיד הלוקח אותן המלבושים עצמן" דלא עדיפי מנכסי צאן ברזל, אבל המעות הם שלה, וכיפינן להבעל לעשות לה מלבושים אחרים כיוצא בהם עד שתצא מלפניו, והרי הם כנכסי צאן ברזל ואינם כנכסי צאן ברזל, דנכסי צאן ברזל לא תגבה המעות עד שתצא מלפניו, והכא בהיפוך תגבה המעות מיד לעשות לה קישוטים אחרים כיוצא בהם, ולכשתצא מלפניו תחזירם לו [כמבואר להלן בדברינו].

בגדים ותכשיטין שקיבלה האשה מאבי הבעל וממשפחתו

החת"ס (אהע"ז ח"א סי' קטו) מביא שו"ת הרשב"א (חלק א סימן תקלו) וז"ל: שאלת ראובן השיא בתו לבן שמעון והתנה ראובן עם שמעון שרוצין שיעשה שמעון לכלתו מלבושין ותכשיטין ידועין בשעת נישואין להלכה:

בבגדים הרי כבר כתבנו דאף בבעל שקונה לה בגדים אינו יכול למוכרם וה"ה שאינו יכול למכור את הבגדים שקנה לה אביו, אבל יש נפק"מ בזה להלכה באלמנה ששמין לה גם את הבגדים שקנה לה אביו, ובתכשיטים שיכול למוכרם בעת הצורך ובעל חוב גובה מהן, שמסתברא שנתן במתנה לבנו והרי הם שלו וכן מבואר בשו"ת אבני האפור (ח"ב סימן צט אות ב).

בגדים שקיבלה מאחרים או מקרוביה

כתב החת"ס בתשובה הנ"ל דאם אחרים נתנו לה בגדים "אחרי החופה" אפילו

שעליו, ומאן לימא לן דאיהו בעי למיפק דלמא מאריה הוא דקא מפיך ליה ואיהו לא בעי למיפק ואפ"ה שמין מה שעליו. הלכך גם בגרושה ל"ש רוצה היא ול"ש רוצה הוא לעולם שמין מה שעליה שבגדיה הרי הם של הבעל.

וכן כתב במאירי דלא שנא אלמנה דמשמיא מפקי לה ולא שנא גרושה דאיהו מפיק לה, אדעתא דמישקל ומיפק קרינא ביה, ולא עשאן על דעת שיגרשנה ודאי דזו וזו שמין.

מלבושים בגרושה - דעת שאר הראשונים

לאידך גיסא רוב הראשונים כמו הר"ף, הרמב"ם, הרמב"ן, הרא"ש, והרשב"א, ס"ל לחלק בין אלמנה לאשה שהיא רוצה להתגרש ובין אם הבעל רוצה לגרשה ולא היא. דבאלמנה שלא היה שמשלחה מדעתו וכן בגרושה שהיא רוצה להתגרש מדעתה שמין כל הבגדים והרי הם נכסי הבעל דאדעתא למשקל ולמיפק לא אקני לה, אבל אם הבעל מגרשה מדעתו והיא לא רוצה להתגרש אין שמין הבגדים דהרי הם שלה שהרי מוכנת להמשיך לעמוד לפניו.

ואלו תוכ"ד הרמב"ן במלחמת ה': שכתב על דברי הרז"ה הנ"ל מה ענין לקיט לגרושה, לקיט שבכל זמן לצאת הוא עומד וכל היכא דמפיק ליה זמניה הוא שעל מנת כן הוא שכור אצלו שיכול להוציאו כל זמן שרוצה, הלכך "כי אקניה ליה אדעתא למיקם קמיה אקני ליה", וכי מטי זימניה ומפיק ליה כל הבגדים הם של בעה"ב. וכן אתה אומר באלמנה אצל היורשים כיון דלמיפק קיימא לא מקנו לה הבגדים אלא כל זמן שירצו שתעמוד לפניהם, דאדעתא למיפק לא מקנו לה והא למיפק קיימא דכל יומא ויומא זמנה הוא למיפק, וכן הבגדים שקבלה מבעלה בחייו בעלה שמין והרי הם של היורשים לפי שלא הקנה לה אלא כל זמן שתעמוד לפניו כדאמרינן כי אקני לה אדעתא למיקם קמיה.

בעלה והבעל אינו יכול למכור, אבל הרי מבואר בגמרא הנ"ל (כתובות נ"ד) דאדעתא למישקל ולמיפק לא קנה ומש"ה כתב החת"ס בתשובה (שם) דבגדים שעשה הבעל לשמה ועברה היא ומכרם, המעות לבעל, שלא עשה אלא ע"מ להתקשט לפניו ולא שתמכרם, ואולם אם מכרה אותם ע"מ לעשות מהם בגדים אחרים לפי מקום והזמן אזי המעות שלה, ומ"מ ביני וביני שבח ופירות המעות עד שתתקן לה קישוטין אחרים הם של בעל, ודלא כמשמע מח"מ דאין לו פירות, דהרי גם טרם שמכרם המלבושים ג"כ הפירות שלו דהיינו פירותיו שתהי' אשתו מקושטת לפניו.

אלמנה וגרושה

וזה פשוט דכל הנ"ל הוא רק כל זמן שהם דרים ביחד אבל אם נתאלמנה לכו"ע אין הבגדים שלה ושמין את הבגדים לכתובתה בין בגדי חול ובין בגדי שבת, וכן נקטינן לדינא בשו"ע אהע"ז (סימן צ"ט סעיף א) דאדעתא למישקל ולמיפק ודאי דלא אקנה לה, חוץ אם הותנו בפירוש קודם הנישואין באופן אחר.

מלבושים בגרושה - דעת הרז"ה והמאירי

הרז"ה והמאירי ס"ל דגם בגרושה בין שהאשה רוצה להתגרש מדעתה והבעל לא רוצה ובין שהבעל רוצה לגרשה והאשה אינה רוצה וכ"ש כששניהם רוצים להתגרש - לעולם שמין הבגדים שלה והרי הם של בעל, דגם בגירושין אמדינן דעתו דאדעתא למשקל ולמיפק לא אקני לה בכל אופן.

ואלו תוכ"ד הרז"ה בהמאור הגדול (דף כא עמוד א): אדעתא למשקל ולמיפק קאמרינן דלא אקני לה, לא שנא דנפקא איהי ולא שנא דקא מפיק לה איהו. דהא אלמנה לאו איהי נפקא אלא מן שמיא קא אנסי לה למיפק ואפ"ה שמין. ועוד דרב גופיה דהוא מרא דשמעתא ס"ל הלכה כאנשי יהודה שהיורשין פוטרין אותה ומוציאין אותה בע"כ ואפ"ה שמין מה שעליה. וכן בלקיט (שכירי שגר בבית של בעה"ב) אמרינן ששמין מה

הבגדים ולא שייך לומר אדעתא למיפק לא אקנה וכנ"ל.

אבל לדעת הרמב"ם והריב"ש, דרק בגדי חול אינו יכול למוכרם ואין בעל חוב גובה מהם, אבל בגדי שבת ויו"ט יכול למוכרם כדי להתפרנס ובעל חוב גובה מהן דרק בגדי חול מקנה האיש לאשתו אבל בגדי שבת ויו"ט לא מקנה לה כלל אפילו בזמן שהיא תחתיו וכנ"ל ולדעתם גם בגירושין מחזירה לו הבגדים של שבת ויו"ט. ואם יש מחלוקת בין הבעל והאשה היא אומרת שהם בגדי חול והוא אומר שהם של שבת עליה להביא ראיה, וסגי אם הביאה נשים מעידות שלובשת הבגדים הללו בחול (שו"ת הרדב"ז החדשות).

והמחבר באהע"ז (סימן צ"ט סעיף א) נקט לדינא דבאלמנה לעולם שמין על חשבון הכתובה כל בגדיה בין של שבת ובין של חול. וכמו שכתב בשו"ת הריב"ש (סימן שא) דכן הוא מוסכם לכל המפרשים ז"ל.

ובגרושה, אם מגרשה מדעתו בלא טענה אין שמין לכתובתה בגדי חול אלא הם שלה, אבל שמין בגדי שבת ורגל שאינם שלה, ואם מגרשה בטענה שמין גם בגדי חול. והרמ"א אינו חולק על דין זה.

לחלכה

היות ודעת הרבה הראשונים דכשמגרשה מדעתו אין חילוק בין בגדי חול לבגדי שבת והכל של האשה מש"ה כתבו בחלקת מחוקק ובית שמואל (סימן צט ס"ק ג) דכשמגרשה מדעתו בלא טענה, והאשה מוחזקת בכסף הכתובה היינו שיש בידה מטלטלין שלו (כ"כ בביאור הדבר הבית יעקב) וכן בבגדי שבת ומועד אין מוציאים אותם מידה, דיכולה לומר קים לי כהרא"ש והטור ומהר"מ דבתראי נינהו. ועוד דהמחבר בעצמו בסי' צ' (סעיף ט"ו) סתם דלא כרמב"ם וכתב שאין הבעל יכול למכור בגדי שבת של אשתו אפילו אין לו במה להתפרנס והיא דעת מהר"מ שהביא

אבל מגרש את אשתו שאינה עומדת כלל לצאת רק לעמוד אצלו כל הזמן, א"כ "כיון שהיא קנאה כדי לעמוד לפניו" ועכשיו היא יוצאת בעל כרחיה יכולה היא שתאמר תנו לי בעלי ואעמוד לפניו. למה זה דומה לנותן מתנה לחבירו ע"מ שישמשנו שמתנתו מתנה בכל אופן כל זמן שמוכן לשמשו אף שהנותן אינו משתמש עמו עוד אפ"ה כיון שהעכבה אינה שלו מתנתו מתנה. והוא הדין באשה שבגדיה נמי מתנה גמורה היא. ואפי' בשצבען לשמן מבואר בגמרא דכיון דלשמן צבען הצבע הקנה צבעו לאשה וקנין גמור קנאתן בשנוי. והלשון מוכיח כן דאי לא הכי הל"ל כי אקני לה כדקיימא קמיה וכי נפקא לא אקני לה, ולמה אמרו "אדעתא" למיקם קמיה ע"כ.

וכן כתב בחידושי הרשב"א דגרושה כשמגרשה מדעתו אין שמין מה שעליה דאיהי לא נפקה, אלא איהו היא דמפיק לה בעל כרחיה, ואף על גב דלקיט דלא נפיק מדעתיה שמין לו מה שעליו, התם הוא משום דמעיקרא למיפק קאי ולא אקני אלא כל זמן שהוא משמשו, אבל אשתו דמעיקרא לא קיימא למיפק, "לגמרי אקני לה" כל זמן דאיהי לא נפקא מדעתה, או דלא מפקי לה מן שמיא.

וכן מבואר בלשון הרמב"ם (פט"ז מהל' אישות ה"ד) שכתב שהרי לקחן לה וזכתה בהן "והוא רוצה להוציאה ולא היא". וכתב המאירי דאף להרי"ף דוקא כשמגרשה מדעתו בלא טענה ס"ל דאין שמין, אבל אם סרחה עליו גם לדעת הרי"ף שמין הבגדים דאדעתא דהכי וודאי דלא אקני לה.

בגרושה בגדי שבת או בגדי חול לדעת שאר הראשונים

דין זה תלוי במחלוקת הפוסקים המובא לעיל לענין מכירה קודם שנתארמלה או נתגרשה, ולדעת האשר"י והרי"ף ומסקנת הרשב"א, דבין בגדי חול ובין בגדי שבת אין הבעל יכול למוכרם, ואין בעל חוב גובה מהם לפי"ז גם אין שמין לגרושה שהרי קנתה

ונלפענ'ד דגם בגרושה ראוי להבעל ולבי'ד מסדרי ההסכם להורות בתורת פשרה אם רצון האשה להשאר בהתכשיטים שעכ"פ ישומו שווים לכתובתה ולא לחייב לה להחזיר התכשיטים והבעל יתן לה כסף לכתובתה.

ואחרי כתבי זאת מצאתי מחלוקת הפוסקים בזה בשו"ת חינוך בית יהודה (שאלה קי"ח) תשובה מהשל"ה והגאון רבי עזריאל מיל הויזן האב"ד וז"ל: ומה שמבקשת לגבות כתובתה דווקא ממזומנים ותכשיטים כסף וזהב כי אומרת שכך תיקון מדינת אשכנז, לא ראיתי ולא שמעתי ע"כ. נראה דלא ס"ל שיש לחייב. אבל הגאון רבי געטשלק פליג וכתב דנוהגין בכל תפוצות אשכנז להגבות הכתובה ממזומנים או משאר מיטב הטוב בעיניה כמשמעות הכתובה "מכל שפר ארג נכסין".

מלבושים ותכשיטים שקיבלה מאבי בעלה

בשו"ת אמרי יושר (ח"ב סימן ק"ד) כתב שתכשיטין שנתן לה אבי בעלה קודם הנשואין הם בכלל מתנה מבעלה דאדעתא דלמישקל ולמיפק לא אקני לה. וכן מביא להלכה בשו"ת אבני האפוד (ח"ב סימן צט אות ב) דכל מאי דיהיב אבי החתן לכלה דיינינן כאילו באו מיד החתן לכלה, ובפרט היכא דהנכסים שהכניסה הכלה אינו מספיק להלבישה כראוי והחתן חסורי מחסרא ליה, דבוודאי אביו עשה כדי שלא יתבייש בנו ולמתנת בנו קמכוין.

תכשיטים שקבלה האשה מאחרים

וכתב שם הריב"ש: אם נתנו לה אחרים תכשיטין, או מעות, בשעת נשואין, כמו שהוא נהוג בקצת מקומות, שהקרובים לחתן או לכלה נותנין לה בשמחות וגיל איש נזם זהב אצעדה וצמיד טבעת עגיל, אלו בודאי הם שלה, שהרי למתנה גמורה נתכוונו. דקיי"ל (ב"ב נ"א): קנתה, והבעל אוכל פירות, והווי להו כנכסי מלוג, וא"כ, בין באלמנות בין

במהרי"ק וכנ"ל, על כן עכ"פ בתפסה אין מוצאין מידה.

ולכאורה מסברא זו נמצא שהוא הדין אם תפס הבעל הבגדים או שעדיין לא נתן לה כתובה אין מוציאין אותם מידו אלא אם רוצה היא הבגדים צריכה לשלם לו ויש לה הזכות להבגדים כדלהלן.

אולם בספר פסקי הגר"א כתב שמשמע מדברי הגר"א דנקט לדינא כהרא"ש וטור שאין שמים לה הבגדים בכתובתה.

תכשיטים שקיבלה האשה מבעלה באלמנה ובגרושה

הרמ"א סימן צ"ט (סעי' ב) מביא דעת הריב"ש (סימן שא) שכתב דחתן הנותן סבלונות תכשיטי כסף וזהב לכלה, להתנאות בהן, בין שנתנן בשעת נשואין בין קודם לכן בעודה ארוסה, אין זה מתנה גמורה. ואף על פי ששולח ומכריז: זה נותן החתן לכלה, אין הכוונה למתנה גמורה. דהא קיי"ל (ב"ב קמ"ו): דבין מת הוא בין מתה היא, ואפילו הדר ביה איהו, מוהרי הדרי. והטעם הוא, משום שהוא אומדנא דמוכח הוא דלאו למתנה גמורה איכוון, אלא להתנאות בהן, בין בעודה בבית אביה, בין אחר שתבא לבית בעלה. ומעולם לא שמעתי מי שפקפק בדבר, לומר שלא יהיו שמין תכשיטי זהב וכסף, ואפי' בגרושה. ואפילו אותן החולקים על הרמב"ם ז"ל, לומר דגרושה אין שמין, בין בגדי חול בין בגדי שבת, לא חלקו עליו בתכשיטי כסף וזהב; שהרי במתניתין דאחד המקדיש, לא הזכירו אלא מיני מלבוש.

אם האשה יכולה לעכב התכשיטים לכתובתה

והנה מצאתי כתוב בשו"ת יד יצחק (ח"א סי' קע"ג) בענין הלייכטערס לאלמנה דאם רצונה להחזיק בהם בדמי כתובה ראוי הוא להיורשים להניח אותן בידה וכמבואר באהע"ז סימן צ"ט לענין בגדי שבת ויו"ט.

סימן צ"ט סעי' ב') דאע"ג דהנותן לאשתו זכתה במתנתה, מ"מ אין האלמנה נוטלת מלבושים או תכשיטים העשויים להתנאות בהם, ומטעם דאמרינן בכתובות (נ"ד ע"א) וכו', ופשוט דגם אם הוא שולח לה מנורה שתוכל להדליק עליו נרות שבת ויו"ט, הרי אין כוונתו שיהיה לה למתנה גמורה, וכל כוונת השולח היא היות שהמנהג שהאשה מדלקת המנורה לכן שולח לה מנורת כסף, שהרי פשוט הוא שכשהבעל קונה מנורת כסף, כוונתו שעל שולחנו יהיה מנורת כסף מהודר, וזה גם לכבודו שעל שולחנו יש כלי כסף, ומה שאומר שקנה לה מנורה של כסף, לא אמרו אלא משום קירוב לבבות ולא יותר מזה עכ"ד ודפח"ח, וצינית שפיר מדברי החת"ס בתשובה (אה"ע ח"א סי' קמ"ט) שהובא בפת"ש (ס"ק ע"ט) לראי' להנ"ל.

ועוד מביא: שוב ראיתי בספר יד יצחק (ח"א סי' קע"ג) שדן שם בשאלה כזו בנוגע לאלמנת הרב הגאון מחו' מוה"ר שלמה ג"פ זצ"ל המבקשת לעכבה לעצמה נרות כסף בטענה שבעלה נתן לה במתנה... ומה שמסתפק השואל לפמ"ש הרמ"א (באה"ע סי' צ"ט ס"ב) דתכשיטין העשויין להתקשט דלא הוה רצונו ליתן לה במתנה, משמע הא דברים שאין ראויים לקשט הוי מתנה גמורה, ונזכר עובדא שהי' ביורשי הגאון מצאנז זצ"ל שנתנו לאלמנתו הנרות כסף של שבת עכ"ד [השואל], ומשיב ע"ז היד יצחק דבשו"ע מיירי דידעינן בודאי שנתן לה הבעל בזה מחלקינן בין העשויין להתקשט דאומדין דעתו שלא נתן לחלוטין רק להתקשט ולהתנאות כל זמן שהיא תחתיו, לבין דברים שאין עשויין להתקשט וודאי למתנה גמורה נתכוין, אבל כאן מהיכי תיתי נימא שהיה מתנה כלל, כי מה שהדליקה בהן פשיטא דאינו ראי' כלל דהדלקת נרות הוי מצות הנשים, ולכן הניחה לה בעלה בעודה תחתיו לקיים המצוה, אבל לא למתנה נתכוון, ואדרבה יש להביא ראייה להיפוך (מסי' צ"ד סעי' א'). ובכל זה כתב

בגרושין אין שמין אותן לה, וכ"כ המבי"ט (ח"א סימן כ"ט). וכן נקט לדינא הרמ"א אה"ע"ז (סימן צט ס"ב).

ומסביר שם המבי"ט דמתנות אלו כיון שאין לו בהם שום זכות ולא ניתנו לה אלא כדי שתתקשט ואין להבעל בהם שום ריוח הוה ליה כמו שסילק עצמו מהן מכל וכל או כמלוח שלא גבתה.

אולם בשו"ת חתם סופר (אבן העזר ח"א סימן קטו) כתב אם אחרים נתנו לה 'אחר החופה' אפי' קרוביה הכל לבעל ממש אפי' נתנו לה להתקשט, דכל מה שקנה אשה קנה בעלה אא"כ אמרו ע"מ שאין לבעליך רשות אלא מה שתתקשט. נמצא אם אחרים נתנו לה אחר החופה הרי הם של בעל ואם קודם החופה אפי' התחייבו ליתן אחר החופה אפי' אבי הבעל הרי הם שלה.

מתנות שקיבלה האשה מאביה

כתב בשו"ת חתם סופר (אבן העזר ח"א סימן קמא) בשם תשב"ץ (ח"ב סוס"י רס"ה) דאב שנותן לבתו תכשיטים להתקשט בהן ומתה, אין הבעל יורשה, וכדאמרי' ס"פ נערה כי אקני לה למיקם קמי' וכו' וכן בכאן אומדין דעתא הוא שלא הקנה האב לבתו אלא שתתקשט בהן היא ובניה אבל אם מתה בלא בנים לא אקני לה שירשם בעלה להתקשט בהן אשה אחרת וע"כ הדין הוא שיחזור הבלאות אם הם קיימי' עכ"ל. ופסק כן בפשיטות במבי"ט (ח"א סי' כ"ט). והוא הדין בגרושה שחוזרת אליה שהם נכסי מלוג. וכן כתב באבני האפד (ח"ב סימן צט אות ב) וז"ל: כל שהמתנות ניתנו לכלה מצד קרובותיה ובפרט מצד אביה ואמה, שהאשה נוטלתן בין באלמנות בין בגירושין.

לייבמערם

בשו"ת מנחת יצחק (חלק י סימן קנ) כתב בא"ד: שפיר העיר אותך אביך מחו' הגאון שליט"א, למה דפסק הרמ"א בשו"ע (אה"ע

סימן קמט מובא בפתחי תשובה אהע"ז סימן צ"ט סק"ט) יראה מזה שאף על פי ששניהם משמשים 'אין זה נקרא תשמיש שניהם', כי גם כל אוכלי שולחנו משתמשים בו וכן דרכו של עשיר מופלג שאפי' עבדיו משמשים בכסף וזהב והכל לכבודו נקרא על שמו, וה"ל המתוקן לבעל, שאפי' נתנום קרובי האשה מ"מ הכל שלו, וכשרוצה שתקחם באלמנותה ישומו לה בכתובתה.

אך בסי' כ"ט הנ"ל מיירי בדברים המיוחדים 'לו ולה' כגון טבעת שיכול הוא לשומו על אצבעו וגם היא, ואולי גם מצעת המטה החשובים שעושים לשניהם ממש בלי שישתמשו שארי בני בית, בזה תליא אם קרובותית נותנם הם שלה ואינם נישומים ואם מקרוביו הם שלו.

ומסיים החת"ס נמצא לפ"ז 'הי' ראוי להורות' שהצוקר ביקס שקופסת הסוכר של כסף וכוס של כסף שניתן מאבי הכלה תקחי אותם בשומת כתובתה בניכוי דמי שווים "אבל היא תקחם משום שבח בית אביה".

כסף הקידושין

הרמ"א (סימן נ' סעיף א) פסק כמהרי"ל אם נתגרשה או נתאלמנה אחרי הנישואין הקידושין חוזרין. אבל בחלקת מחוקק (סק"ה) חולק על זה וס"ל דהוי מתנה גמורה, והב"ש (סק"א) ס"ל דהוי ספיקא דדינא והיינו שאין מוציאין מהמוחזק.

והחת"ס בתשובה הנ"ל, כתב אבל כסף קדושין דניתן לחלוטין ולא ע"מ להחזיר דבקדושין אינה מקודשת במתנה ע"מ להחזיר דדמי לחליפין, א"כ ע"כ לחלוטין ניתן לה, ועיין בתשובה סימן ק"ה דנשאר בספיקא דדינא, ועיין פתחי תשובה שם.

עכ"פ להלכה למעשה נוהגים שלא להוציא כסף הקידושין מהאשה, ואם תפס הבעל ולפענ"ד שחייב להחזיר לה מחמת שכן נקטינן לדינא וכן המנהג.

דאם רצונה להחזיק בהם בדמי כתובה ראוי הוא להיורשים להניח אותן בידה וכמבואר בסימן צ"ט לענין בגדי שבת ויו"ט.

מתנות שקבלו לשימוש של שניהם

בשו"ת מבי"ט (חלק א סימן כט) כתב מתנות שמשמשים לשניהם, נראה, שאם הם מקרוביה תקח אותם בלי שומא, ואם הם מקרוביו לא תקחם אלא בשומא מכתובתה.

ובחלק ב (סימן פ) כתב כל מה שנתן לה אביה ואינו תכשיט שלה אלא מכלי תשמיש הבית שלו הוא, ויכולים לשומו לו בפרעון כתובתה והרי הוא דורון לו כמו מלבושים שנותן אבי הכלה לחתן דכל שאינו תכשיט לה על הסתם הוא מתנה לחתן על הכלה שישתמשו שניהם בו בבית והרי היא ככל כלי הבית שהם שלו אם לא שיפרש אביה בפי' שהוא נותן אותו החפץ לבתו אז יהיה לה כנסכי מלוג, ולא ישומו אותו לה בכלל שומא נדונייתה, וכן כלי הכסף שאמרה שנתנו לה אביה ואמה הסל של כסף הוא מיוחד לתכשיט שלה להניח בו תכשיטי זהב שלה, אבל הקערה של כסף ומגרפה כסף וקופא א' כסף הם תשמישי הבית וכיון שניתנו דורון על הסתם הם שלו אם לא שיפרש בפי' שנותנים אותו לה, וכן י"ב כוסות כסף וב' תכשיטי כסף ומגרפה כסף וטבעת זהב שהיה משקל ט' מתקלי שאמרה שנתנו לה אביה ואמה ושנמכרו ע"ש שהיא תטול ריוח דמיהם כל שנה אם יתברר כך יהיו שלה ולא יכנסו בשומא ואם לאו הם שלו, אפילו שלא נמכרו והיו בעין, כ"ש שכבר נמכרו, ואפילו הטבעת שהוא תכשיט שלה אם נמכר אינה יכולה עוד לתובעו אם מכרו בעלה על הסתם שלא פירשה היא לו שיפרענו לה, אבל שאר הכלי' אפילו לא נמכר ועל הסתם הם שלו אלא כשפירשו בפירוש שהיו נותנים לה.

ולכאורה תשובה זו סותר מה שכתב לעיל וכתב ע"ז בשו"ת חתם סופר (אבן העזר ח"א

והטעם כתב בחלקת מחוקק (ס"ק ד) שהב"י מביא בשם הריטב"א שאינו בדין שיפשיטוה ערומה. ומוסיף דאף שטעם זה לא שייך בבגדי שבת ורגל מ"מ נראה דבכל בגדיה הדין כן. פירוש שכך תקנו חז"ל, ומוסיף בהפלאה דמסתמא הי' בדעתו מתחלה שיהי' לה זכי' בגוף הבגדים אלא שתתן מעות בעדם.

ואם אינו משלם לה כתובה כלל לכאורה אינו יכול לעכב לה להוציא הבגדים אבל היא חייבת לשלם לו השוויית.

מתנות שנתנה הבלה להחתן

כתב בנחלת שבעה (סוף סימן ט או"ק ד) דהמתנות שהכלה נותנת לחתן קודם החופה לאו מתנה גמורה הן.

אבל בשו"ת חתם סופר (אבן העזר א סימן קמא) כתב דמתנה שנתנה האשה או קרובי' להבעל לא הוזכר בש"ס וגאוני' אבל כ' מהר"א מזרחי בתשו' סי' י"ז אפי' אם מגרשה לדעתו מבלי שסרחה עליו מ"מ הכל שלו ואינו מחזיר כלום ומייתי לי' מק"ו דמתנות לאשה מסתמא דעתי' למיקם קמי' אפ"ה זכתה במתנה מכ"ש דמתנות שנתנום להחתן דמשום אקרובי דעתי' הוא מכל שכן שיהי' שלו והסכימו כן בתשוב' מהר"א ששון ח"א סי' נ"ד ובסי' נ"ה הגאון מה' צבי והרב המחבר בלי פקפוק ולא הי' צריך לק"ו כי פשוט הוא מאותו טעם שכ' הגאונים דאטו מאן דיהיב מתנה למאן דרחים לי' ערבא שקיל שיהי' אוהבו לעולם וה"נ דכוותי' אפי' נושא היום ומגרש למחר הכל שלו אבל הק"ו הנ"ל פריכא הוא כיון שהוא מוציאה שלא לרצונה וק"ל.

ונראה פשוט מלשון הגאונים הנ"ל וגם מסברא דבעל אין לחלק בין מתנה קרקע וכסף או למלבושים ותכשיטי' דבעל לגבי אשה לא שייך לומר שלא ניתנה אלא להתקשט לפני' אף על גב דגבי לקיט שהוא זכר נימא ג"כ שניתן להתקשט התם משום

סרחה עליו או שכופין לגרשה

בבית שמואל (ס"ק ב) כתב בשם הטור ובעל העיטור דבסרחה עליו שמין הבגדים היינו אף בגדי חול דאדעתא דהכי לא אקני לה וכ"ש בכופין אותו לגרשה.

אבל החלקת מחוקק (ס"ק ב) חולק וס"ל דמדברי המ"מ שכתב שאם היא יוצאה בע"כ כגון אלו שכופין אותו להוציא ודאי שמין, משמע הא אם אין כופין אותו אף שיש לו טענה מ"מ אי בעי לא מפיק לה ואין שמין לה הבגדים, וכן משמע בדברי הרי"ף והרא"ש. ועוד דהרי סתם גירושין אינה בלא טענה כמבואר לקמן סי' קי"ט דאין הלכה כר"ע אלא כב"ה ואפ"ה אין שמין.

ולהלכה היות ושניהם יכולים לטעון קים לי, על כן נלפענ"ד דאם תפס הבעל אין מוציאין מידו וכן אם תפסה האשה הכתובה והבגדים אין מוציאין מידה.

בזמן הזה שאין מגרשין בעל ברחה

ועוד כתב בבית שמואל דאפי' בזה"ז דאיכא חרם דרבינו גרשום דאין מגרשין בעל כרחה וא"כ הרי היא יוצאת מדעתה שהיתה מרוצה, מ"מ אם הוא לא היה רוצה לגרשה גם היא לא היתה רוצה בהגירושין וכל הסכמתה הוא באין בריא שהרי הוא אינו רוצה לדור עמה עוד, ותו לא שייך הטעם דלמשקל ולמיפק לא אקני לה שהרי היא למעשה מוכן לעמוד לפניו עוד.

האם מחזירה הבגדים או רק ממון

וכתב הריטב"א ומיהו אינם יכולים לסלקה מהם במעות שאינו בדין שיפשיטוה ערומה ותלך. הרמ"א כתב שאין יכולין ליטול ממנה הבגדים בעצמם אלא מנכין לה שוין מכתובתה. והיינו כמה שהיה נמכר עכשיו ביום השוק, ואף אם היה ימים שעברו יותר ביוקר השתא מיהת אינו שוה יותר וחשבינן כמה שימצא לו קונים עכשיו (חלקת מחוקק ובביאור הגר"א ס"ק ה).

האי מאן דיהיב מתנה לרחמיה ונפל ביניהן אוסיא הכי נמי דהדר מתנה. וכתב בשו"ת הריב"ש (סימן שא) בנותן קרקע, או מעות, או אפילו שאר מטלטלין, שאינן לא מלבושין ולא תכשיטין ללבוש ולהתנאות בהן, ואינן בכלל מה שעליה; כגון אותן שנהגו לכתוב מתנה לחוד בשעת נשואין; זה נגבה בין באלמנות בין בגרושין, כל שאינה מורדת בו. דלא גרע מתוספת שהוסיף לה בכתיבתה, כל שלא נהגו שלא לגבותה; כדרך שנוהגין בברצלונה, שאין מגבין אותה.

(בעז"ה בח"ב של המאמר נכתב סיכום הלכה למעשה ומנהג בתי דינים, ועוד דינים הנוגעים בזה)

כבוד בעה"ב אדונו ניחא לי בקישוטי בני ביתו אבל בבעל והאשה לא שייך הא מילתא כלל כן נראה מלשונם בתשובה וכן נראה מסברא לכן דעתי מה שנוהגי' ליתן להחתן חלוק לבן שלובשו בימים נוראים שקורין קיטעל וגם טלית של י"ט שאינו צריך להחזיר כשמגרש אשתו.

מתנה סתם של אלמנה הם שלה

בשיטה מקובצת מביא בשם הרא"ה וכן הוא בר"ן ועוד וז"ל: וכתבו הגאונים דוקא בהא (במלבושים), אבל הנותן מתנה לאשתו ודאי אית לה, דלא שייך בה האי טעמא, דאטו

ע"י השמחה מתקבלים התפלות של כל השנה

אמר הרה"ק השר שלום מבעלז, אשר כל התפלות והתחנונים, וכל מיני בקשות של בני ישראל מכל השנה, והתפלות של הימים הקדושים האלו, שלא היו כראוי לא עלו לרצון לפני אדון כן, עתה בזה היום של שמיני עצרת מתאספים יחד, ועולים לרצון לפני אבינו שבשמים, וזהו שאמר הכתוב ביום השמיני עצרת תהי' לכם, ולכך תרגמו "כנישין תהי' לכוך" שפירושו אסיפה, על שמתאספים כל התפלות מכל השנה, ומתקבלין ברעותא שלים, והכל ע"י הרקודים.

המשנת שמחה בתורה על כל השנה

בשמיני עצרת נמשך בחי' שמחה בתורה על כל השנה, דהנה עסק התורה אין צריך להיות בקרירות, כי אם ללמוד בשמחה ובתענוג (בל"א מיט א קוועל), וכתוב פקודי ה' ישירים משמחי לב, ושמחה זו בתורה נמשך בשמיני עצרת, ולכן נקרא שמחת תורה. (מגן אבות)

שמחה הוא טוב תמיד

פעם בליל שמח"ת אחר הקפות הי' חסיד של הרה"ק מרוזין בפרוודור של היכל קדשו, והי' שמח במחולות וריקודין לשמחת תורה, ובתוך כך בא הרה"ק לכנוס אל היכלו, וכאשר ראה את החסיד הנ"ל רוקד ושמח, עמד ואמר בזה"ל, אתה שמח, הנה כאשר בא על האדם איזה יראה צריך להתיישב היטב אם לא נמשכה היראה ממדה שחורה ח"ו, אבל השמחה היא טובה תמיד, וזה שאמר שלמה המלך "ולשמחה מה זו עושה", פי' "מה זו" – מכל מקום שהיא יכול לעשות פעולה טובה. (בית ישראל)